

Kristián Csach*

VŠEOBECNÁ ÚPRAVA PRÁVNICKÝCH OSÔB A PRÁVO OBCHODNÝCH SPOLOČNOSTÍ

General Regulation of Legal Persons and Company Law

Vážený učiteľ, ctený pán profesor, milý priateľ,

ku krásnemu sviatku by som Ti chcel popriať veľa tvorivých potešení a životných radostí. Ďakujem za podporu, ktorú som vždy cítil, za všetky diskusie, prečítané a popočúvané príspevky. A tiež za katedru, ktorá sa stala nielen etalónom vzdelávania a vedeckej tvorby, ale aj oduševnenia a principiálnosti a to nielen v našom odvetví. Ale asi najviac ďakujem za to, že bez ohľadu na to, ako kostrbato znejúcu tému sme Ti navrhli „do Smoleníc“, vždy si z nej vyčaroval zaujímavý príspevok a – už môžem prezradiť – vždy odovzdal jeho písomné vyhotovenie ako prvý. Verím, že tých kostrbatých zadanií a skevelých spracovaní bude ešte veľa... Kristián

Abstrakt

Jednotlivé právne formy právnických osôb súkromného práva sa vyvíjali vedľa seba. Zmeny v spôsobe využívania právnických osôb ako aj možnosť odchyľnej úpravy viedla k prelínaniu foriem právnických osôb. Aj to viedlo viaceré krajiny k vytvoreniu všeobecnej úpravy práva právnických osôb, ktoré vo veľkom čerpá zo skúseností právo obchodných spoločností. Príspevok nadväzuje na úvahy jubilanta o obchodnom práve bez

* Doc. JUDr. Kristián Csach, PhD., LL.M., Katedra občianskeho a obchodného práva, Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave, Slovenská republika / Department of Civil and Commercial Law, Faculty of Law, Trnava University in Trnava, Slovak Republic / E-mail: kristian.csach@truni.sk / ORCID: 0000-0002-3012-3517

Obchodného zákonníka a o prepojení občianskoprávneho a obchodnoprávneho pohľadu na kľúčovú časť obchodného práva. Načrtáva argumenty v prospech všeobecnej úpravy práva právnických osôb ale aj jeho limity, a to na príklade členstva v právnickej osobe. Snaží sa obhájiť záver, že ani prípadné zovšeobecnenie korporačných pravidiel do všeobecného práva právnických osôb a ani možnosť analogického uplatnenia pravidiel jednej právnej formy na inú právnu formu nie sú hrozbou pre právo obchodných spoločností.

Klíčov^á slova

Všeobecná úprava právnických osôb; numerus clausus foriem právnických osôb; druhy členstva (podielu); analógia v práve právnických osôb; autonómia v práve právnických osôb.

Abstract

The different legal forms of private law legal persons have developed side by side. Changes in the way legal persons are used as well as the possibility of derogatory regulation have led to the overlapping of legal person forms. This has also led multiple countries to develop a general regulation of corporate law, which draws heavily on the experience of company law. The paper builds on Josef Bejček's reflections on commercial law without the Commercial Code and on the interconnection of civil and commercial law perspectives regarding a fundamental part of commercial law. It outlines the arguments in favour of a general regulation of law of legal entities but also its limits, using the example of corporate membership. It seeks to defend the conclusion that neither the possible generalisation of corporate rules into general corporate law nor the possibility of analogous application of the rules of one legal form to another legal form are a threat to company law.

Keywords

General Regulation of Legal Persons; Numerus Clausus of Forms of Legal Persons; Types of Membership (share); Analogy in the Law of Legal Persons; Autonomy in the Law of Legal Persons.

1 Úvod

Počas doterajšej akademickej púte sa veľká časť mojich profesijných zameraní a záujmov prelínala s oslávencovými, čo do času aj témy. Či to boli zákutia vzťahu Obchodného a Občianskeho zákonníka v otázke záväzkových vzťahov,¹ významná tržová sila,² preberanie niektorých záverov nemeckej judikatúry³ resp. celá tematika štandardizácie kontrahovania prostredníctvom všeobecných obchodných podmienok.⁴ Profesor Bejček sa tak veľmi rýchlo stal pravidelne citovaným autorom, pričom gratulant sa nezriedka cítil ako Cimrman na patentovom úrade. Tak ani nemohlo prekvapiť, že sa objavila rozsiahla štúdia aj na tému nášho súčasného projektu – hádate správne – *ano, nejaký Graham Bell*.⁵

Vďaka prelínaniu sa nášho pôsobenia aj v čase a priestore sa z vážneho učiteľa postupne stal aj ctený a srdečný priateľ. A náš tematický súbeh až súzvuk sa rozšíril aj o pedagogické či didaktické témy, kde jeho už ustálené názory narážali na moje kryštalizujúce sa. A práve na tomto poli som naše názory vždy najradšej konfrontoval. Vnímal som ich tak, že k veľmi podobným výsledkom mohla viesť rôzna cesta, v dôsledku odlišných východiskových – nazvime to kultúrnych – súradníc a asi aj osobných skúseností. Aj tu sa oslávenec vždy javil ako *Systemdenker*,⁶ pevne ukotvený v systémových úvahách o práve. A práve na úvahy jubilanta o výučbe obchodného práva, osobitne o postavení obchodného práva po rekodifikácii českého súkromného práva, ako aj na jeho výučbu v ére bez Obchodného zákonníka, by som rád týmto príspevkom nadviazal.⁷ Oslávenec mal pred očami hlavne záväzkové právo,

1 BEJČEK, J. Nad traumatizující záhadou působnosti § 261 a § 262 obchodního zákonníku. In: *Právní rozhledy*. 1999, č. 10, s. 505–509.

2 BEJČEK, J. Tržní síla (prostá) a tzv. tržní síla významná. *Antitrust*. 2014, č. 4, s. 120–129; BEJČEK, J. Úprava tzv. významné tržní síly: přirozený krok k ochraně spotřebitele a slabšího nebo „papírový“ tygr (a škůdce soutěže a spotřebitele)? In: *Bulletin advokacie*. 2012, č. 7–8, s. 15 a nasl.

3 BEJČEK, J. Ochrana spotřebitele, nebo i pokrytecky zastřená ochrana věrolomnosti? *Právní rozhledy*. 2013, č. 13–14, s. 477–482.

4 BEJČEK, J., KOŤÁSEK, J., PŘÍKAZSKÁ, M. a kol. *Obchodní podmínky*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2016, 204 s.

5 BEJČEK, J. Chytře protiprávní „chytře“ smlouvy. Mezi efektivností smluvní agendy a zakódovanou protiprávností zejména v ochraně soutěže. In: *Právník*. 2020, č. 5, s. 377–401.

6 BOHRER, K. H. *Selbstdenker und Systemdenker*. München: Carl Hanser Verlag, 2011, s. 8.

7 BEJČEK, J. Snesitelná těžkost nebytí/bytí obchodního práva. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2019, č. 100, s. 25–42. DOI: <https://doi.org/10.5817/CPVP2019-S-2>. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/12503>

gratulant by ho rád – snáď – potešil úvahou o podobne zaujímavom jave, všeobecnej právnej úprave právnických osôb v súkromnom práve a o jej vplyve na právo obchodných spoločností, najmä ako pedagogickú disciplínu, ale aj ako predmet doktrinálnych úvah. Samozrejme, úvahy budú ukotvené v lokálnych reáliách slovenského súkromného práva, mnohé z nich sú však zo schodov pred patentovým úradom vnímateľné aj v českom či moravskom ideovom priestore.

2 Výhody všeobecnej časti právnických osôb súkromného práva

V slovenskom práve v podstate niet všeobecnej úpravy právnických osôb súkromného práva. To spôsobuje značné ťažkosti. Otázky zlúčenia združení, majetkové presuny medzi členmi a združeniami, deľba právomoci medzi jednotlivými orgánmi, súdna kontrola ich rozhodnutí, rôzne druhy členstva, právny vzťah medzi členom orgánu a právnickou osobou v jednotlivých právnych formách právnických osôb sú za súčasného právneho stavu len ťažko riešiteľné a odpovede často neuspokojivé.

Do veľkej miery ide o dedičstvo minulosti. Jednotlivé formy právnických osôb vznikali v rôznych historických obdobiach a v rôznych myšlienkových rámcoch. Právo právnických osôb vznikalo ako právo rôznych foriem, s veľmi malým prienikom. Ani vo veľkých jurisdikciách kontinentálnej Európy často niet všeobecného práva právnických osôb. Až nedávne rekodifikácie práva právnických osôb (okrem českej napríklad Estónsko, Belgicko či Maďarsko)⁸ prichádzajú so zovšeobecňujúcimi modelmi právnických osôb a abstraktnejšími kategóriami tohto právneho odvetvia. A aj tam, kde zákonodarca vytvoril len úpravu jednotlivých foriem právnických osôb, však hlasy právnej vedy⁹ plédujú pre abstraktné kategórie.

Dôvodov v prospech zovšeobecnienia práva právnických osôb je viacero, spravidla banálnych. Oproti historickej situácii, kedy sa jednotlivé právne

⁸ CSEHI, Z. Legal Persons in the New Civil Code of Hungary. In: MENYHÁRD, A., VERESS, E. (eds.). *New Civil Codes in Hungary and Romania. Ius Gentium: Comparative Perspectives on Law and Justice*. 63. Springer, 2017, s. 6–8. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-63327-5_1

⁹ RAISER, T. Allgemeine Vorschriften über juristische Personen in einem künftigen Bürgerlichen Gesetzbuch. In: *Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht*. 2016, s. 781–797. DOI: <https://doi.org/10.1515/zgr-2016-5000>

formy právnických osôb vylučovali a slúžili na napĺňanie rôznych potrieb, v súčasnosti sa hranice medzi nimi stierajú. Na podnikanie sa využívajú aj občianske združenia a v koncernových štruktúrach nájdeme aj nadácie. Pôvodne koncepcne antagonistické osobné a kapitálové obchodné spoločnosti sa postupne približujú a myšlienkové konštrukcie kapitálových spoločností sa prejavia aj v osobných.¹⁰ Družstvo sa od prostriedku sociálnej solidarity posunulo medzi investičné prostriedky. Na stieranie hraníc reaguje aj doktrína či judikatúra – na útek spoločníkov z prísnej právnej úpravy obchodných spoločností rozšírením korporačných pravidiel do sveta neziskových organizácií.¹¹

Preto neprekvapí, že nie len český zákonodarca sa vybral cestou zovšeobecnenia práva právnických osôb, ale aj slovenský zákonodarca by mal *de lege ferenda* pristúpiť k zovšeobecneniu tých prvkov, ktoré sú viacerým právnickým formám spoločné,¹² ako to vyplýva aj z pracovného návrhu právnej úpravy rekodifikácie právnických osôb súkromného práva, nedávno zverejneného na webovom sídle Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky.

Či pod krídlami legislatívy, judikatúry alebo doktríny, všeobecné právo právnických osôb sa jednoducho vytvára. Vytvárajú sa myšlienkové vzorce, preberá sa judikatúra naprieč jednotlivými formami právnických osôb.¹³ Právo obchodných spoločností tu plní úlohu predvoja. Goldschmidt v časoch kryštalizácie obchodnoprávnej doktríny hovoril o významnej úlohe obchodného práva, ktoré pioniersky vytvára nové inštitúty, ktoré sa neskôr roztečú do vôd všeobecného súkromného práva.¹⁴ Rovnako dnes funguje právo obchodných spoločností, testuje nové možnosti, ustaľuje právne inštitúty,¹⁵ ktoré postupne prenikajú aj do praxe iných právnych foriem právnických osôb. Respektíve sa diskutuje o tom, prečo je možnosť rozšírenia

¹⁰ Pozri zásadnú nemeckú novelizáciu práva osobných spoločností z roku 2021.

¹¹ Pozri napríklad HOPT, K. J., HIPPEL, T. von (eds.). *Comparative Corporate Governance of Non-Profit Organizations*. Cambridge University Press, 2010, časti III a nasl., s. 481 a nasl. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511712128>

¹² Pozri Legislatívny zámer rekodifikácie práva obchodných spoločností a Legislatívny zámer rekodifikácie Občianskeho práva.

¹³ Napríklad uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 12. 12. 2018, sp. zn. 5Obdo/18/2018.

¹⁴ GOLDSCHMIDT, L. *Universalgeschichte des Handelsrecht*. Stuttgart, 1891.

¹⁵ Ukázkovo napríklad otázku dohôd medzi spoločníkmi a ich interakciu s korporačnými dokumentami.

niektorých pravidiel obchodných korporácií do sveta iných právnych foriem problematická.¹⁶

3 Možnosti a obmedzenia všeobecnej úpravy právnických osôb súkromného práva

Z pohľadu legislatívy má pochopiteľne zmysel uvažovať o koncepčných – systémotvorných – vzťahoch medzi právnickými osobami len pri rekodifikácii. Jednoduchá novelizácia právnej úpravy môže len ťažko preusporiadať systematické väzby medzi formami právnických osôb. Preto je pochopiteľné, že sa zákonodarca pri čiastkových novelizáciách sústreďí len na určitú formu právnickej osoby, čo však skôr sťažuje systematické uvažovanie a možnosti analogického uplatnenia osobitnej právnej úpravy na iné formy právnických osôb.¹⁷

Zjednotenie či zovšeobecnenie právnej úpravy má zmysel tam, kde ide o rovnaké pravidlo naprieč všetkými formami právnických osôb, alebo aspoň naprieč jeho jednotlivými systematicky zoradenými skupinami (účelové určenia majetku či združenia osôb). Rovnako je vhodné vtedy, ak sa reguluje rovnaký problém naprieč viacerými formami právnických osôb, hoci nie pre všetky. Kritérium odlišovania tu nie je nevyhnutne formálne (právna forma právnickej osoby), ale skôr materiálne, napríklad jej účel (podnikanie). Do úvahy prichádza napríklad aplikácia pravidla podnikateľského úsudku ako východiskového pravidla naprieč jednotlivými formami právnických osôb. Všeobecná úprava tu nemusí byť rigidne jednoliata pre všetky

¹⁶ K pravidlu podnikateľského úsudku napríklad HAVEL, B. Komercializace právnických osob? (k použitelnosti pravidla podnikatelského úsudku nejen ve světě fundací. *Právník*. 2015, č. 11, s. 947–957, k otázke konfliktu zájmov napríklad HAVEL, B. Konflikt zájmů při správě obchodních korporací (vztah § 437 odst. 2 ObčZ a § 54 a násl. ZOK). In: *Právní rozhledy*. 2015, č. 8, s. 272; RONOVSÁ, K. Střety zájmů ve světě fundací. In: CSACH, K., HUSÁR, J. (eds.). *Konflikty zájmov v práve obchodných spoločností*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, s. 175–192.

¹⁷ Učebnicovým príkladom je právna úprava povinnosti a zodpovednosti člena orgánu neziskovej organizácie poskytujúcej verejnoprospešné služby, doslovne kopírujúca úpravu akciového práva. Naopak, zákon o nadáciách upravuje povinnosti a zodpovednosť členov jej orgánov len veľmi útržkovito. Ide o chcený rozdiel, alebo o legislatívnu náhodú? Porovnaj § 19 ods. 5 zákona o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby s takmer doslovne zhodným § 194 ods. 5 Obchodného zákonníka na jednej strane a § 19 ods. 2 zákona o nadáciách na strane druhej. Podobne aj zavedenie novej právnej formy obchodnej spoločnosti, jednoduchšej spoločnosti na akcie s osobitnými právnymi inštitútmi, ktoré by však našli uplatnenie aj v iných formách právnických osôb.

formy právnických osôb spadajúce do jej osobného rozsahu pôsobnosti, ale je možné jeden a ten istý pojem vykladať rôzne pre jednotlivé formy právnických osôb, resp. v závislosti od iného materiálneho kritéria (napríklad pravidlo podnikateľského úsudku, korporáčnú lojalitu a podobne).

Prirodzene, prílišné zovšeobecnenie môže spôsobiť určité ťažkosti. Nie vždy prospieva užívateľskému komfortu, najmä, ak sa vytvára viac systematických abstraktných kategórií (obchodné spoločnosti – všeobecne združenia či korporácie – všeobecná úprava právnických osôb). Vedie tiež k potrebe väčšieho množstva výnimiek, či vylúčenia aplikácie všeobecnej časti právnických osôb na určité ich právne formy.¹⁸

So zovšeobecňujúcimi kategóriami v práve právnických osôb môžeme pracovať vo viacerých vrstvách. Aj v našom prostredí sú podrobnejšie rozpracované zovšeobecnenia rozhodnutí orgánov právnických osôb ako aj právne postavenie a zodpovednosť členov ich orgánov naprieč jednotlivými formami právnických osôb a problémy s tým spojené. Vyberme si preto iný príklad všeobecnejšej kategórie presahujúcej jednotlivú právnu formu právnickej osoby, a to členstvo, podiel či účasť na právnickej osobe. Členstvo je charakteristickým prvkom celej skupiny právnických osôb založených na členskom princípe (spolky, korporácie či združenia osôb), preto sa priam núka ako kandidát na zovšeobecnenie.

3.1 Členstvo v právnických osobách a jeho variácie naprieč ich právnymi formami

Členstvo (podiel, účasť na právnickej osobe) je ťažko uchopiteľná abstraktná kategória,¹⁹ ktorá spája člena právnickej osoby s touto právnickou osobou a z ktorého vyplývajú rôzne práva a povinnosti.²⁰ V rôznych právnych formách korporácií má však nielen iný obsah, ale aj rozdielny charakter. Radosť uvažovať.

¹⁸ Tiež ukázkový je súčasný stav všeobecnej časti slovenského práva obchodných spoločností, ktoré na prvý pohľad pôsobi ako všeobecná časť, pri bližšom pohľade sa však ukáže, že určitá časť právnej úpravy je vhodná len pre kapitálové obchodné spoločnosti a niektoré ustanovenia len pre akciové spoločnosti a ich deriváty.

¹⁹ Pozri už SCHWABE, M. *Die juristische Person und das Mitgliedschaftsrecht*. Basel, 1900, s. 4.

²⁰ FOERSTER, M. *Die Zuordnung der Mitgliedschaft*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2018, s. 44 a nasl. DOI: <https://doi.org/10.1628/978-3-16-156082-8>

V prvom rade je medzi právnymi formami právnických osôb posun v obsahu členstva. Asi je možné hovoriť o určitom základnom rozsahu práv vyplývajúcich z členstva naprieč jednotlivými formami združení osôb (korporácií), intenzita týchto práva sa však podstatne mení v závislosti od právnej formy. Iné je informačné právo, či možnosť zúčastňovať sa na riadení v občianskom združení, iné vo verejnej obchodnej spoločnosti, iné v akciovej spoločnosti. Niektoré práva vyplývajúce z podielu sú viazané len na určité formy právnických osôb (podiel na zisku) a nemôžu tak byť zovšeobecnené. Obdobné rozdiely nachádzame pri povinnostiach vyplývajúcich z členstva. Pochopiteľne, všetkým korporáciám bude spoločná korporačná lojalita ich členov, majúca základ už v kontraktuálnej societe, jej konkrétne prejavy ale budú variovať medzi právnymi formami korporácií a tiež v závislosti od ich účelu (spomeňme len zákaz konkurencie). Zásadné odlišnosti medzi členstvami budú v rovine majetkových povinností. Platenie členského poplatku dáva zmysel pri združeníach, teda prostriedkoch kooperácie za účelom dosahovania cieľa, nie však pri obchodných spoločnostiach, kde je tým cieľom samostatné ekonomické fungovanie s potenciálnou výplatom podielov na zisku. Naopak, ručenie za záväzky právnickej osoby je charakteristické pre osobné spoločnosti, ktoré boli k právnickým osobám korporatívneho typu skôr priradené, než by k nim koncepcne patrili (sú vysvetliteľné skôr zmluvne, než korporačne), nedáva ale zmysel ako všeobecná povinnosť vyplývajúca z členstva v právnickej osobe. Majetkové povinnosti nedávajú zmysel ani v prípade rôznych ďalších hraničných foriem združení osôb, ako sú politické strany či náboženské spoločnosti.

V druhom rade má naprieč jednotlivými právnymi formami právnických osôb rôzny charakter aj samotné členstvo, a rôzne je aj právo člena právnickej osoby k členstvu. Kým v občianskom združení (spolku) a v osobných obchodných spoločnostiach má skôr charakter individuálneho postavenia člena (spoločníka) ako zmluvnej strany, v práve kapitálových obchodných spoločností sa osamostatňuje do predmetu práva. Prevažujúce osobné prvky sú postupne prevažované majetkovými prvkami a musíme o práve

k členstvu uvažovať viac majetkovo až vecnoprávne.²¹ Posúva sa tým však tiež vnímanie práva k členstvu. Kým na jednej hranici pomyselnej organizácie platí, že keďže som zmluvnou stranou spoločenskej zmluvy či členom v spolku, tak mám členstvo, na druhej hranici platí: keďže mám členstvo, tak som členom v korporácii (kapitálovej spoločnosti).

Preto je len ťažko možné zovšeobecniť natoľko variabilný konštrukt, akým je členstvo v právnickej osobe. Je príliš späté s konkrétnou právnou formou.²² Zároveň je ale potrebné vnímať, že ide stále o ten istý konštrukt, či je to členstvo v združení, osobnej obchodnej spoločnosti, obchodný podiel alebo akciu. Vidíme teda jednotnú podstatu obsahu členstva, vymedzujúce základnú korporáciu lojalitu a *účasť na právnickej osobe* (teda zdieľanie jej osudu), ale rozdiely v konkrétnostiach. Preto sa núka tieto práva alebo povinnosti legislatívne uchopiť oddelene, v závislosti od jednotlivých právnych foriem. Tieto vlastnosti členstva sa pritom môžu dokonca zdať charakteristické pre určité formy právnických osôb. S týmto pomerne triviálnym záverom si však nevystačíme.

3.2 Dispozitívnosť členstva ako argument v prospech abstrakcie práva právnických osôb

Právo právnických osôb je súkromným právom s rozsiahlou privátnou autonómiou. Tvorcovia, resp. členovia korporácie si môžu právne vzťahy v rámci korporácie upraviť aj inak, než ustanovuje zákon.²³ S možnosťou rôznych druhov členstiev, účasti či podielov²⁴ musí preto zákon počítat'.

²¹ Podrobnejšie ELIÁŠ, K. Předmět převodu se zřetelem k účasti v korporaci. In: HAVEL, B., NEVOLNÁ, Z. a kol. *Převody obchodních podílů a akcií*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 5 a nasl.; BRIM, L., RONOVSÁ, K. Povaha „účasti“ (členství) ve spolku a její převoditelnost. In: HAVEL, B., NEVOLNÁ, Z. a kol. *Převody obchodních podílů a akcií*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 23–32.

²² V navrhovanej slovenskej rekodifikácii je situácia jednoduchšia v tom zmysle, že navrhovaná úprava pre združenia, teda pre konkrétnu právnu formu právnickej osoby, sa navrhuje zároveň aj ako všeobecná úprava pre všetky korporácie.

²³ Považujeme to za východisko. Inštruktívne napríklad RONOVSÁ, K. Spolková autonómie v novém soukromém právu: její význam a limity. In: *Právní rozhledy*. 2016, č. 4, s. 115–119.

²⁴ Pozri napríklad LÁLA, D. *Druhy podílů v kapitálových společnostech*. Praha: C. H. Beck, 2020, 264 s.

Rozlíšenie druhu členstva má opäť dva prejavy. Jednak sa môže dotýkať obsahu členstva, a to až tak, že obsah členstva v jednej právnej forme bude približený obsahu členstva v inej právnej forme.²⁵ Taktiež sa môže upraviť právna povaha samotného členstva – môžeme pripustiť dojednanú možnosť prevoditeľnosti členstva aj v takej právnickej osobe, v ktorej je členstvo inak neprevoditeľné (občianske združenie, osobná obchodná spoločnosť). Nejde tu však len o možnosť členstvo previesť, ale otvorí sa celá paleta ďalších otázok, vzťahujúcich sa na právo k členstvu ako právnemu statku a meniacim jeho charakter.²⁶

Núka sa otázka, či je na takýto dojednaný režim v jednej forme právnickej osoby možné analogicky uplatniť pravidlá pre ten druh členstva v inej forme právnickej osoby, ku ktorému sa dojednaný režim približuje. Možnosť analógie tu principiálne nemožno vylúčiť, a to ani v prípade, ak zákonodarca právne formy právnických osôb v rámci rekodifikácie preskupí a jasnejšie ich rozhraničí, či ich právnu úpravu systematizuje. Ani pri najlepšej vôli totiž nemôže zákonodarca predvídať všetky možné odchýlky od zákona, ktoré by bolo možné v jednotlivých právnych formách právnických osôb predvídať. Zákon upraví len východiskovú úpravu. Tiež nie je z pohľadu legislatívnej elegancie vhodné, aby zákon vytváral množstvo opt-in regulácií, ktoré by sa uplatnili len vtedy, ak by v určitej forme právnickej osoby si jej členovia zvolili iné usporiadanie vzťahov. Preto existencia rôznych foriem právnických osôb nie je dôvodom, ktorý by mal brániť v možnosti uplatniť pravidlá jednej formy na inú formu.²⁷

To sa týka aj situácií, kedy bude právny predpis určitú úpravu predpokladať len vo vzťahu k určitej právnej forme právnickej osoby. Z nedávnej českej alebo nemeckej novelizačnej praxe napríklad možnosť dohodnutia si delegačného práva spoločníka len v akciovej spoločnosti alebo len v spoločnosti s ručením obmedzeným. Z legislatívneho hľadiska dáva význam takýto inštitút upraviť tam, kde sa najčastejšie využíva, resp. tam, kde sa to z legislatívno-systematického hľadiska javí účelným. Avšak, z umiestnenia

²⁵ Napríklad rozšírenie alebo zúženie informačných práv, práv účasti na riadení.

²⁶ Spomeňme napríklad zmenu v postavení spoločníka, možnosť prevodu či prechodu práv a povinností vyplývajúcich z členstva, možnosti ich obmedzenia či dobromyseľného nadobudnutia, ale aj nútených prevodov, exekúcií a podobne.

²⁷ Tým ešte nič nehovoríme o predpokladoch analogického uplatnenia týchto pravidiel.

možnosti určitého dojednania (opt-in regulácie delegačného práva) nie je možné bez ďalšieho odvodzovať, že v iných právnych formách právnických osôb takéto dojednanie prípustné nie je. Prečo by nemohol mať delegačné právo aj člen združenia? Preto dáva zmysel uplatniť analogicky túto špeciálnu úpravu v zásade aj na iné právne formy právnických osôb korporáčného charakteru. To ale ešte neznamená, že pôjde o analogické uplatnenie takpovediac 1:1. Zákonné obmedzenia delegačného práva napríklad čo do počtu členov delegovaného orgánu alebo druhu orgánu, nemusia byť rovnako presvedčivé v akciovej spoločnosti, ako v skrásťovacom spolku.

Možná modifikácia členstva má však svoje limity, čo sa prejavuje vtedy, ak sa modifikáciou druhov členstva fakticky stierajú rozdiely medzi právnymi formami právnických osôb.²⁸ Právo právnických osôb je vybudované na koncepte *numerus clausus* právnych foriem, a to z dôvodu ochrany tretích strán. Práve charakteristické prvky určitej právnej formy sú tým kritériom, ktoré určuje kogentný základ právnej úpravy konkrétnej právnej formy právnickej osoby.²⁹ Modifikovať preto možno členstvo, nie však právnú formu právnickej osoby. Určité jadro členstva – odlišné v závislosti od právnickej osoby – patrí do vymedzenia jej právnej formy. Tieto charakteristické prvky neobmedzujú len slobodu pri určovaní obsahu či práva k členstvu, ale určujú aj hranice možnej analogickej aplikácie právnej úpravy inej právnej formy právnickej osoby.

Kruh sa tým uzatvára – typová viazanosť právnickej osoby vplýva aj na akékoľvek úvahy o potrebe, možnostiach a obmedzeniach všeobecnej časti právnických osôb. Ťažko si predstaviť právnickú osobu bez jej konkrétnej právnej formy. Preto aj možná všeobecná právna úprava právnických osôb nebude a nemôže byť dostatočnou právnou úpravou právnických osôb a už vôbec nie práva obchodných spoločností.

Napriek tomu je dispozitívnosť úpravy jednotlivých prvkov právnickej osoby argumentom v prospech čo najširšej všeobecnej právnej úpravy

²⁸ PLOEG, T. van der, VEEN, W. van, VERSTEEGH, C. (eds.). *Civil Society in Europe: Minimum Norms and Optimum Conditions of its Regulation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 256–322.

²⁹ Napríklad HAVEL, B., PIHERA, V. Hranice autonomie vůle v právu obchodních korporací (strukturnální úvahy). In: *Právník*. 2022, roč. 161, č. 4, s. 319–331 a diela tam citované.

právnických osôb a tiež v prospech právnej úpravy, ktorá nie je viazaná len na určitú právnu formu, ale nadväzuje na určité konkrétne kritérium či pravidlo, na konkrétnu situáciu, či konkrétne rozloženie práv a povinností bez ohľadu právnej formy.³⁰ Typová právna úprava však musí umožňovať vyabstrahovanie vlastných definičných (charakteristických) prvkov, ktoré by slúžili aj na interpretovanie všeobecnej právnej úpravy, aplikovateľnej ako *lex generalis* aj na túto právnu formu. Nie je nevyhnutné, aby sa všetky ustanovenia všeobecnej časti právnických osôb vykladali rovnako naprieč ich všetkými formami. Preto si gratulant myslí, že právnej úprave či doktríne, viazanej len na určitú formu právnickej osoby v skutočnosti odzvonilo, a to aj tam, kde ide o doktrínu určitej skupiny právnych foriem právnických osôb. Hranice práva obchodných spoločností sublimujú.

4 Prenosy kodifikácie, dekodifikácie a resystematizácie do pedagogického procesu – je opakovanie matkou múdrosti, alebo dieťaťom chaosu?

Vráťme sa tým k oslávencovi a jeho obhajobe obchodného práva bez obchodného kódexu. Napriek tomu, že autor týchto riadkov zdieľa oslávencov názor o malom význame rozlišovania právnych odvetví, skúsme sa krátko zamyslieť nad tým, či sa legislatívno-systematické zovšeobecňovanie práva právnických osôb prejaví v práve obchodných spoločností, či už z pohľadu súčasného českého alebo navrhovaného slovenského práva.

Vytvorenie všeobecnej úpravy právnických osôb nás núti uvedomiť si východiská, odlišnosti obchodných spoločností od iných korporáčnych foriem právnických osôb. Nadalej je právna forma obchodných spoločností výlučným prostriedkom na cieľnú realizáciu podnikania ako hlavného účelu, spojená s prostriedkami pre výplatu vlastného imania spoločníkom.³¹ To považujeme za základne vymedzovacie kritéria oproti iným formám právnických osôb. Na to nadväzujú aj oblasti, ktoré síce nie sú výlučne viazané na právnu formu obchodnej spoločnosti, ale vykazujú práve pri nich dostatočne výrazné

³⁰ Spomeňme len posuny v interpretácii požiadavky pravidla podnikateľského úsudku medzi jednotlivými právnymi formami.

³¹ Práve možnosť výplaty a cieľnosť na podnikanie vnímame ako spoločný charakteristický znak jednotlivých foriem obchodných spoločností (a družstva) ako právnych foriem odlišných od iných korporácií. Pozri OVEČKOVÁ, O., CSACH, K., ŽITNANSKÁ, L. *Obchodné právo 2. Obchodné spoločnosti a družstvo*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 21.

osobitosti (druhy účasti a prevody účasti na obchodnej spoločnosti, nároky na kvalitu postupu členov ich orgánov), resp. sú z praktického hľadiska fungovania obchodných spoločností dôležité, aj keď nie sú nevyhnutne (súdny prieskum rozhodnutí ich orgánov či ochrana veriteľov).

To, že tieto otázky môžu spadať – vecne alebo legislatívne – aj do všeobecnej časti práva právnických osôb, nič na výsledku nemení, a to aj keď o práve obchodných spoločností uvažujeme ako o pedagogickej disciplíne v kontraste so všeobecným súkromným (občianskym) právom. Ako uvádza oslávenc, opakovanie je možno namáhavé, ale nie zbytočné.³² Vo výsledku by však interakcia nosičov tohto opakovania – zjednodušene povedané, pedagogických disciplín – mala byť obojstranná a premyslená, až zosúladená.³³ Civilistický pohľad na právo právnických osôb si nevystačí s uchopením všeobecnej časti a jednotlivých foriem právnických osôb, práve vzhľadom na Goldschmidtovské priesaky práva obchodných spoločností. Naopak, právo obchodných spoločností sa musí vysporiadať aj so zapojením iných právnych foriem právnických osôb súkromného práva, dokonca aj fundančného charakteru, do fungovania podnikateľských koncernových štruktúr a tiež na dôsledky všeobecných pravidiel práva právnických osôb. Je na nás, ako sa s týmto problémom popasujeme. Prirodzená konzervatívnosť by v tom brániť nemala, lebo práve z nej sa vytvárajú bariéry medzi právnymi odvetviami a bránia ich porozumeniu.

5 Záver

Vytvorenie všeobecnej časti práva právnických osôb je vzhľadom na zmeny vo fungovaní a využívaní právnických osôb ich zakladateľmi nevyhnutné. Na príklade členstva v právnickej osobe korporáčného typu (združenie osôb) však vidieť, že abstrahovanie všeobecných kategórií môže byť náročné, a preto je možné očakávať skôr potrebu analogického uplatňovania právnej úpravy naprieč jednotlivými formami právnických osôb namiesto detailnej všeobecnej úpravy.

³² BEJČEK, J. Snesitelná těžkost nebytí/bytí obchodního práva. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2019, č. 100, s. 35, pozn. 30. DOI: <https://doi.org/10.5817/CPVP2019-S-2>. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cvpv/article/view/12503>

³³ Oslávenc tu správne poukazuje na často náhodnú deľbu práce medzi katedrami obchodného a občianskeho práva. *Ibid.*, s. 35, pozn. 28.

Bez ohľadu na to, či táto všeobecná časť bude vytvorená legislatívne, judikatúrou alebo doktrínálne, bude prospešná aj pre právo obchodných spoločností. Prepojenie obchodnokorporačného pohľadu so širším civilistickým pohľadom je len žiaduce. Na kvalitné vysvetlenie fungovania obchodných spoločností je potrebné aj objasnenie inštitútov stojacich mimo toho, čo bežne za právo obchodných spoločností označujeme – teda súvislostí zmluvného, vecného, či deliktneho práva ale aj všeobecných otázok fungovania právnických osôb. Niet identity práva obchodných spoločností bez práva právnických osôb súkromného práva. Úvahy, ktoré si oslávenec kládol po rekodifikácii súkromného práva v Českej republike, by sme si mali klásť aj vo vzťahu k právu obchodných spoločností. Ako to už pred patentovým úradom býva, odpovede budú podobné.